

URC revista literària núm. 23
Literatura, Memòria, Modernitat
Homenatge i reivindicació de Ramon i Joan Baptista Xuriguera

Aquest número d'URC, emmarcat per una afinada Presentació de l'alcalde de la ciutat, Àngel Ros, i una Bibliografia extensa i detallada a cura de M. Teresa Pallàs, conté, de la mà de Josep Camps, una Editorial (que defineix el propòsit de la monografia: omplir les llacunes que presenta la historiografia literària catalana quant a la significació intel·lectual dels germans Ramon i Joan Baptista Xuriguera) i una Cronologia molt completa. Tot un seguit d'Articles, força aclaridors, ben documentats i firmats per diversos estudiosos que tracten l'activitat política, cultural i literària dels germans Xuriguera, ocupa l'espai més gruixut i central del número. Finalment, es reproduïx una part de la Correspondència entre els dos germans i una sèrie de Testimonis signats per persones que conegueren i tractaren més o menys d'a prop tots dos germans.

Quant a la Cronologia, Josep Camps traça una taula molt clara visualment en què, a part del context històric, anota en paral·lel, un germà al costat de l'altre, els fets vitals i intel·lectuals de tots dos. En una primera lectura, notes l'activitat intensíssima de tots dos germans i els canvis constants de domicili i de país. Fa la impressió com si Ramon, el germà gran, obrís el camí al germà petit: el 1925, Ramon publica els primers poemes a la revista *Lleida* i un any després, Joan Baptista publica el poema "El campanar de Lleida" a la mateixa revista; el 1926, Ramon passa a dirigir la revista *Lleida* i dos anys després el relleva Joan Baptista; el 1931, Ramon s'instal·la a Barcelona i un any després, ho fa Joan Baptista. En el cas de Ramon potser predominen en un primer moment (almenys fins a la Guerra civil) els interessos intel·lectuals i literaris i una mica menys –però només una mica menys– els interessos polítics; Joan Baptista, en canvi, s'aboca en aquests primers anys (també fins a la Guerra civil), sense descuidar, però, la creació literària, a l'activitat política (només té 18 anys i ja participa en la fundació del grup lleidatà del Partit Comunista Català). Després, amb la guerra perduda i la realitat de l'exili, les coses canvien: diversos oficis i, doncs, diverses maneres d'assegurar la subsistència en tots dos germans; el degoteig de producció literària, traduccions, col·laboracions a la premsa, associacions, premis... tant en un germà com en l'altre, però potser, en el cas de Joan Baptista, amb una més intensa, ingent, increïble producció i publicació de textos de ficció i de no ficció. Una darrera observació: no deixa de ser paradoxal, si es vol, que la mort de Joan Baptista –ell que havia cofundat el grup lleidatà del Partit Comunista Català (1926) i Joventut Esquerrana (1930), i que havia ocupat la regidoria de Cultura de la

Paeria de Lleida en representació del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) (1936)– es produís el mateix any (1987) que Gorbtxov fracassava en el seu intent de reforma del sistema polític soviètic i dos anys abans de la caiguda del mur de Berlín i de l'ensorrament dels règims comunistes de Polònia, Hongria, Bulgària i Romania.

La secció Articles, l'obre Olívia Gassol remarcant la importància de les revistes *Lleida* (1921, 1925-1930), *Vida Lleidatana* (1926-1931) i *Art* (1932-1935) en els anys vint i trenta. Gassol s'esplaia en *Vida Lleidatana*, revista que intenta homologar el nivell cultural lleidatà al de Barcelona i que esdevé una plataforma de difusió dels escriptors ponentins, sobretot poetes (Estadella, Navarro, Agelet, Carner Ribalta, Duch...), que prenen la poesia de Magí Morera com a punt de referència i tracten temàticament el paisatge rural o urbà de la plana de Lleida (del Pirineu en el cas de Navarro). Pel que fa a la revista *Lleida*, amb un ideari republicà d'esquerres i amb un interès superior per la política més que no per la cultura, Gassol assenyala el protagonisme creixent de la creació literària en la publicació quan Ramon Xuriguera n'assumeix la direcció i hi prioritza la narrativa i la recepció dels models literaris europeus amb valor ètic o social.

Tot plegat, però, queda en un intent il·lusionat més que no reeixit en mancar-li a la ciutat de Lleida, encara, un mercat comercial literàriament estable, un públic lector consolidat, editorials i col·leccions dedicades a la narrativa i uns canals fiables de distribució. Per això, entre altres coses, la revista avantguardista *Art* engegarà un discurs provocador amb la voluntat de superar els vells models (*Lleida* i *Vida Lleidatana*).

Josep Camps, a l'article "«Tot escrit és un missatge»...", desenvolupa la taula cronològica de l'inici del número. Molt hàbilment, va entrellaçant les vides i les peripècies polítiques i culturals dels dos germans fins a produir la sensació que, en el fons, els camins empresos per Ramon i Joan Baptista són força convergents, almenys pel que fa als àmbits literari i de l'activisme cultural. Els ideals i l'activisme polítics adquireixen un major relleu en la figura de Joan Baptista (el mateix Camp remarca, per exemple, que, amb l'assumpció per part de Joan Baptista de la direcció de la revista *Lleida*, la publicació pren una orientació molt més social i política que cultural). De tota manera, l'actitud compromesa amb la cultura i la llengua catalanes és present en tots dos germans al llarg de la seua vida i fins a la mort.

Jordi Castellanos, en el seu article, assenyala –i en resumeix els arguments– el cosmopolitisme de les novel·les de Ramon Xuriguera i el realisme socialista o realisme social de les de Joan Baptista. Són trets de modernitat de la novel·la –diu Castellanos– al costat del tractament del sexe i de

l'erotisme. De Ramon Xuriguera, analitza dues novel·les que tracten la diferència entre homes i dones: *Volves grises* (encara massa finisecular i de prosa artificiosa) i *Desordre* (d'estructura molt simple i poc fluida) i la novel·la *Destins*, que narra la lluita entre la concepció que de la vida tenen els adults i la que tenen els joves (més reeixida que les altres, és, però, una obra coral no del tot ben articulada, amb els diferents elements narratius en desintegració). L'intent novel·lístic de Ramon Xuriguera no és, doncs, del tot reeixit, si bé Castellanos constata, de la primera novel·la a la darrera, un procés d'aprenentatge que, malauradament, estroncarà la Guerra civil.

De Joan Baptista Xuriguera, que Castellanos considera un escriptor "eficaç i força destre", es fixa en la novel·la *Desembre* (que té com a tema la consciència i la lluita de la classe obrera, però que, tot i posseir "una certa aparença de crònica, no va més enllà del fulletó) i en la novel·la *Hilde* (que posa l'erotisme en un primer pla i s'acosta a la psicoanàlisi de Freud, però que, sota la pretensió de representar la nova joventut, la cosa acaba en pur anecdotisme).

Teresa Iribarren classifica i dissecciona la producció assagística de Ramon Xuriguera: per una banda, l'assaig polític (amb obres com *Els exiliats acusen*) i l'artístic (per exemple, *Goya, pintor del poble*), unes obres imperfectes en tant que, entre altres coses, traspuen, fan massa evident, l'ideari polític del mateix Xuriguera (catalanisme, republicanisme, obrerisme polític, compromís amb la justícia social, desvetllament de les consciències populars...); per l'altra, l'assaig literari (amb obres com *L'aportació de l'occident català a l'obra de la Renaixença* i *La idea de l'home en la novel·la francesa*), que presenta una clara voluntat acadèmica i un major rigor científic respecte dels assaigs polítics i artístics. Iribarren considera *L'aportació de l'occident...* encara avui "una referència important per a conèixer la cultura de les terres de Lleida" i de *La idea de l'home...* en remarca l'ús d'una prosa molt més fluida i atractiva que en la resta d'obres assagístiques.

Montserrat Barcardí, en tractar Ramon Xuriguera en la seua faceta de traductor, el veu com un ambaixador de la cultura catalana i de la francesa. Bon coneixedor dels autors francesos (des dels clàssics fins als més moderns), es mantingué molt al corrent de les novetats literàries del moment i de tot allò que marcava la modernitat literària, alhora que es féu ressò (mitjançant el comentari o la crítica) de les traduccions d'obres universals que apareixien en català. Xuriguera atorgava al fet de traduir una missió social destacable i per això, potser, arribà a autotraduir part de la seua obra al francès i al castellà, i establí bones relacions amb editors i amb directors literaris d'editorials, cosa que li permeté publicar la traducció

d'obres de Cocteau, Flaubert, Sartre, Beauvoir i l'escriptora francesa d'origen japonès Kikou Yamata.

Enric Falguera subratlla la gran unitat i coherència de l'obra poètica de Joan Baptista Xuriguera. A part de dibuixar-ne els dos eixos bàsics: l'amor i la pàtria quant a la temàtica i l'ús del sonet i de la rima consonant quant a la forma, qualifica la poesia de Xuriguera de senzilla, espontània, que arriba directament al cor, molt més narrativa que no pas lírica, polimètrica, amb gran domini del vers, de filiació romàntica i molt propera a la concepció poètica de Maragall.

Dins l'àmbit de l'"amor", Falguera descriu i caracteritza els volums *El cor vermell* i *Balada d'amor* ("el gran llibre de l'amor i un dels millors de Xuriguera"). Pel que fa a l'àmbit de la "pàtria", analitza els volums *El silenci rebel*, *Les ales al vent* i *L'horta daurada*, però s'entreté especialment en el poema èpic *Indibil i Mandoni* que, seguint els passos de Verdaguer amb *L'Atlàntida*, posseeix una gran força lírica i constitueix una de les millors creacions poètiques de Xuriguera.

Falguera acaba esmentant el llibre *Diccionari de poemes*, en què Xuriguera comenta poemes que l'han impressionat i hi destaca els poetes Verdaguer, Apel·les Mestres, Bartra, Sagarra i Maragall.

Llorenç Soldevila, en el seu article, entrelleça l'obra memorialística de Joan Baptista Xuriguera (dos dietaris publicats i dos d'inèdits) amb el cicle narratiu *La vida d'en Joan Ventura*. Dietaris i obra de ficció van de bracet a l'hora d'explicar, sobretot, les penalitats i les experiències traumàtiques ocasionades per la Guerra civil i l'exili. Soldevila resumeix les set novel·les que formen el cicle narratiu esmentat i que relaten les peripècies del protagonista des del seus primers anys a Freixana (Menàrguens, en la realitat) fins a l'exili a Montauban, passant per la infantesa i joventut a Lleida, l' enamorament a Lleida i a Barcelona, la Barcelona d'abans de la II República i de la Guerra civil, el dramatisme de la Guerra civil i les dificultats de l'exili. Soldevila es deté en l'obra *Les hores heroiques*, novel·la urbana que retrata la Barcelona prèvia a la Guerra civil.

Francesc Foguet traça les dues etapes teatrals de Joan Baptista Xuriguera. La primera, produïda en l'exili occità i escrita en versos alexandrins o hendecasil·labs, posa en escena herois —exemplars i enfrontats al poder tirànic— tant de l'antiguitat universal (Aníbal, per exemple) com de la catalana (la reina Margarida de Prades); es tracta de poemes dramàtics d'un registre èpic considerable i per als quals Xuriguera es documenta profusament. La segona etapa, que s'inicia als anys seixanta quan Xuriguera torna a Catalunya, està formada per una sèrie d'obres melodramàtiques, dramàtiques o còmiques que tenen en comú una intenció

moral i edificant davant dels canvis que comporta la vida moderna. L'article de Foguet detalla l'argument de cadascuna d'aquestes peces teatrals.

Josep Gelonch omple el buit deixat pel *Diccionari d'Historiografia Catalana* (2003) quant a l'aportació de Joan Baptista Xuriguera a aquesta disciplina. Gelonch deixa clara la contribució de Xuriguera a la història catalana en general i a la història antiga de Lleida i medieval de Balaguer, en resumeix els continguts i assenjala el paper de Joan Baptista com a divulgador de la història catalana en clau de redreçament nacional i la idea i la funció que de la història té l'autor: una "història fonamentalment política, episòdica, reivindicativa del passat gloriós català" que cal fer conèixer a les noves generacions. Remarca també el concepte de "pàtria" i la caracterització dels catalans.

L'últim article va a cura de Maria del Roser Trilla, que indica la mentalitat oberta i moderna de Joan Baptista Xuriguera quant a les qüestions lingüístiques. Apassionat per la llengua, Xuriguera defensa el plurilingüisme i la igualtat de les llengües, lloa la figura i la tasca normativitzadora de Pompeu Fabra, ataca els prejudicis lingüístics i expressa la seua preocupació per l'ús social i als mitjans de comunicació del català, proposa noves entrades al Diccionari Fabra i prima els plantejaments didàctics en els llibres sobre els verbs i en els diccionaris que va elaborar.

La part de la revista dedicada a la Correspondència creuada entre els dos germans (hi ha, però, una carta de Joan Baptista adreçada a la seua cunyada Henriette) abasta de l'any 1939 al 1966 i recull, a grans trets, la vida a l'exili (tant les dificultats com els moments de calma), el retorn de Joan Baptista a Catalunya, els esdeveniments familiars i els projectes i la creació literaris.

Finalment, una seguit de Testimonis (coneguts, amics i familiars) caracteritzen l'enorme personalitat i la gran vàlua intel·lectual dels dos germans i, així, hi van apareixent mots com humanitat, noblesa, honestat, patriotisme o activisme, però jo destacaria –si se'm permet– el retrat objectiu, precís i magnífic que Gerard Xuriguera fa del seu pare Ramon i els mots vivencials, plens d'una colpidora emotivitat que Pau Xuriguera dedica al seu pare Joan Baptista.

En fi, un número completíssim que honora com cal els germans Xuriguera en tractar-ne totes les facetes, tant públiques com privades; un número, també, ple de bona substància intel·lectual, clarificador i alhora reivindicatiu de la importància literària, cultural i política de Ramon i Joan Baptista Xuriguera, amb una portada immaculada i bellament paginat i il·lustrat que el fan molt llegidor al lector que s'hi endinsa i assenyadament coordinat per Josep Camps.

Miquel Viladegut
Lleida, IMAC (15-9-08)